

การศึกษามุทิตาธรรมที่ปรากฏในพุทธศาสนาเถรวาท

พระมหาก้อง ฐานงโร (โป๊ะหนองแวง)
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุทิตาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท วิเคราะห์โทษการขาดมุทิตาธรรมสังคมไทย และวิเคราะห์อานิสงส์มุทิตาธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า

มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คือเมื่อผู้อื่นได้รับความสำเร็จ มีความสุขความเจริญก้าวหน้า ก็พลอยชื่นชมยินดีในสิ่งที่เขาได้รับ ไม่มีความอิจฉาริษยาในความสำเร็จของเขา ลักษณะของผู้มีมุทิตา เป็นคนไม่ริษยา ยอมรับในความดีและความสำเร็จของคนอื่น แสดงความชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของคนอื่นได้ด้วยความเต็มใจ การแผ่มุทิตาธรรม การแผ่ขยายให้กว้างขวางออกไปเป็น “ทิสาพรณา” คือ ทั่วไปทั้ง ๑๐ ทิศ ให้ครอบคลุมขยายออกไปรอบตัว ทั้งชาย ขวา หน้า หลัง ล่าง บน จนคลุมทั่วจังหวัด ประเทศ โลก และจักรวาล แล้วน้อมแผ่ไปสู่ประเภทบุคคล ๗ จำพวก เป็น “โอทิสพรณา” และแผ่ไปโดยไม่จำกัดบุคคล ๕ จำพวก เป็น “อนทิสพรณา” จนเห็น “ดวงปฐมมรรค” ของเราขยายคลุมโลกจักรวาล สรรพสัตว์ที่อยู่ในนั้น ใสสว่างเสมอเท่ากันหมดในดวงปฐมมรรค เพื่อขจัดโทษของความริษยาให้ออกไปจากจิต

โทษการขาดมุทิตาธรรมในสังคมไทย คือการเกิดขึ้นเพราะจิตใจมีแต่ความอิจฉาริษยา ภาวะที่คิดปองร้าย ความพิโรธ ความแค้นความดูร้าย ความเกรี้ยวกราด ความไม่เข้มแข็งแห่งจิต เพราะขาดหลักมุทิตา โดยเฉพาะความดีใจอาศัยกามคุณเป็นข้าศึกใกล้ของมุทิตาพรหมวิหาร เพราะมีส่วนเข้ากันได้ โดยมองในแง่สมบัติสมบูรณ์ของสัตว์ทั้งหลายเหมือนกัน โสมนัสอาศัยกามคุณ บุคคลที่มีความริษยา ไม่ยอมรับในความดีและความสำเร็จของคนอื่น แสดงความไม่ชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของคนอื่นด้วยความไม่เต็มใจ คือความคิดประทุษร้ายบุคคลที่มีจิตเต็มไปด้วยความอาฆาต ความพยายาม สังคมทั้งในระบบการเมืองการปกครองจึงล่มจมเพราะมีวแต่ริษยาซึ่งกันและกัน เป็นต้น เพราะเราทุกคนเหล่านั้นมีอนุสัยกิเลสคือความริษยานอนเนื่องอยู่ในกระแสจิต

อานิสงส์ของมุทิตาธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จึงปัจจัยสำคัญในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้สังคมไม่มีความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบในด้านการใช้ปัจจัย ๔ หรือในด้านการประกอบอาชีพต่าง ๆ มีการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน คือ ยินดีในบุคคลอื่นได้ดี เมื่อเห็นใครเขาได้ดี แล้วเราก็นินดีด้วย ดีใจด้วย จิตใจของผู้เจริญพรหมวิหารธรรมนั้น เป็นจุดมุ่งหมายเบื้องต้นก็เพื่อให้

สัตว์ทั้งหลายอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ไม่เบียดเบียน โกรธพยาบาทจองเวร หรืออิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ให้มีความรักใคร่ ประองตอง เอื้ออาทร เผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้รู้จักสงบจิตใจ ไม่ยินดียินร้ายเมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความวิบัติ เป็นปัจจัยให้มีความเยือกเย็นในสังคม

Abstract

This thesis has objective of the study as three factors : (1) to study the kindness justified in Theravada Buddhism (2) the lack of a fair social kindness Thailand and (3) to analysis the merits fairly sympathetic joy in the life of man that the results showed that ;

Joying is the byproduct delighted when others well kindness has two types: (1) sympathetic joy or genuine and (2) sympathetic joy harness and radiate joy shall be spread as widely issued to " Award for Breakthrough Editor " are both of North to cover extended around the left side below the principle involved. The four sublime states namely benevolence, kindness and sympathetic joy and equanimity penalty for lack of a desire to create a feud animals are suffering and in mind all the time when others are not willing to have a spiritual heartburn.

Kindness Thailand blames the lack of social justice is the political unrest . The economy is not complementary to each other, the rule was unfair in society. Practice virtues wrong is not acceptable in a great jealousy , Not happy with the success of others and blame themselves . I think Mayhem others and easily frustrated and blame the society is reflected in the mental health of the person and the person's behavior.

Virtue of kindness fair in the life of a human is a person who practices kindness regularly and consistently will behave like the body, speech and mind called three faiths include body integrity, behave like physical utterances honestly behave like verbal and conceptual integrity behave like with pleasure and the four factors in different occupations are welcomed in others as well. Impervious to failure when others in society.

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สรรพสัตว์ทั้งหลายมนุษย์ถือว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ความประเสริฐในที่นี้หมายถึงการที่มนุษย์เป็นผู้มีใจสูงด้วยคุณธรรมผ่านการวิวัฒนาการจนเป็นระยะเวลายาวนานจนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้ด้วยปัญญาและมีความเข้าใจต่อการกระทำของตนเองว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะก่อให้เกิดผลเช่นใด การที่มนุษย์จะสร้างจิตใจของตนเองให้เป็นผู้ประเสริฐได้นั้นต้องอาศัยหลักมูทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คือเมื่อผู้อื่นได้รับความสำเร็จ มีความสุขความเจริญก้าวหน้า ก็พลอยชื่นชมยินดีในสิ่งที่เขาได้รับ ไม่มีความอิจฉาริษยาในความสำเร็จของเขา ลักษณะของผู้มีมูทิตาเป็นคนไม่ริษยา ยอมรับในความดีและความสำเร็จของคนอื่น แสดงความชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของคนอื่นได้ด้วยความเต็มใจ

โทษการขาดมูทิตาก็คือความริษยา ความเดือดร้อนกายใจ ไม่สบายใจ ไม่ยินดีพอใจ ต่อคุณงามความดีหรือความสำเร็จของผู้อื่น อันเนื่องมาจากการที่กลัวว่าเขาจะได้ดีเท่าเทียมกับตนหรือสูงกว่าตน เป็นเหตุให้ตนเองแสดงออกโดยการขัดขวางคุณงามความดี หรือความสำเร็จที่ผู้อื่นควรจะได้รับ โดยทำไว้ในใจว่าจะให้เขาพลาดจากประโยชน์เหล่านั้นหรือเมื่อแสดงออกทางกายทางวาจาไม่ได้ ก็แสดงออกทางใจโดยการนินทาหา ความไม่พอใจเมื่อผู้อื่นที่อาจรู้ได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ก็จะเกิดความไม่พอใจ ไม่สบายใจ อันเป็นสาเหตุให้ขาดความมีมิตรไมตรี ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งผู้ริษยาและผู้ถูกริษยา ในที่สุดผู้ขาดมูทิตา คือ ความพลอยยินดีต่อผู้อื่นเองก็จะได้รับ ความเดือดร้อน ความลำบากในชาติปัจจุบันบ้าง เมื่อตายจากโลกนี้แล้วได้รับทุกข์ในสัมปรายภพมีนรกเป็นต้นบ้าง การขาดมูทิตาธรรมย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นมากมาย มีตัวอย่างเช่น ความรักแท้ ความรักเทียม^๑

อานิสงส์ของมูทิตาธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จึงปัจจัยสำคัญในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้สังคมไม่มีความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบในด้านการใช้ปัจจัย ๔ หรือในด้านการประกอบอาชีพต่าง ๆ มีการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน คือ ยินดีในบุคคลอื่นได้ดี เมื่อเห็นใครเขาได้ดีแล้วเราก็นินดีด้วย ดีใจด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษามูทิตาธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาโทษการขาดมูทิตาธรรมในสังคมไทย
๓. เพื่อศึกษาอานิสงส์มูทิตาธรรมในการดำเนินชีวิตมนุษย์

^๑ จำนงค์ ทองประเสริฐ, พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๓๐.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ ศึกษาพฤติกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาโทษการขาดมูทิตาธรรมในสังคม และ ศึกษาอานิสงส์ของมูทิตาธรรมในการดำเนินชีวิตมนุษย์

๒. ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานข้อมูลในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถกถา ฎีกา หนังสือตำราและงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมูทิตาธรรมนี้

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. มูทิตาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาหลักมูทิตาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ดังนี้

มูทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คือเมื่อผู้อื่นได้รับความสำเร็จ มีความสุขความเจริญก้าวหน้า ก็พลอยชื่นชมยินดีในสิ่งที่เขาได้รับ ไม่มีความอิจฉาริษยาในความสำเร็จของเขา ลักษณะของผู้มีมูทิตา เป็นคนไม่ริษยา ยอมรับในความดีและความสำเร็จของคนอื่น แสดงความชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของคนอื่นได้ด้วยความเต็มใจ การแผ่มูทิตาธรรม การแผ่ขยายให้กว้างขวางออกไปเป็น “ทิสาพรณา” คือ ทั่วไปทั้ง ๑๐ ทิศ ให้ครอบครัวขยายออกไปรอบตัว ทั้งชาย ขวา หน้า หลัง ล่าง บน จนคลุมทั่วจังหวัด ประเทศ โลก และจักรวาล แล้วน้อมแผ่ไปสู่ประเภทบุคคล ๗ จำพวก เป็น “โอทิสพรณา” และแผ่ไปโดยไม่จำกัดบุคคล ๕ จำพวก เป็น “อนทิสพรณา” จนเห็น “ดวงปฐมมรรค” ของเราขยายคลุมโลกจักรวาล สรรพสัตว์ที่อยู่在那ัน ไสสว่างเสมอเท่ากันหมดในดวงปฐมมรรค เพื่อขจัดโทษของความริษยาให้ออกไปจากจิต

๒. โทษของการขาดมูทิตาธรรมในสังคมไทย

จากการศึกษาหลักโทษของการขาดมูทิตาธรรมในสังคมไทย สรุปได้ ดังนี้

โทษการขาดมูทิตาธรรมที่ปรากฏในสังคมไทย คือการเกิดขึ้นเพราะจิตใจมีแต่ความอิจฉาริษยา ภาวะที่คิดปองร้าย ความพิโรธ ความแค้นความดุด่า ความเกรี้ยวกราด ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต เพราะขาดหลักมูทิตา โดยเฉพาะความดีใจอาศัยกามคุณเป็นข้าศึกใกล้ของมูทิตาพรหมวิหาร เพราะมีส่วนเข้ากันได้ โดยมองในแง่สมบัติสมบุรณ์ของสัตว์ทั้งหลายเหมือนกัน โสมนัสอาศัยกามคุณบุคคลที่มีความริษยา ไม่ยอมรับในความดีและความสำเร็จของคนอื่น แสดงความไม่ชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของคนอื่นได้ด้วยความไม่เต็มใจ คือความคิดประทุษร้ายบุคคลที่มีจิตเต็มไปด้วยความอาฆาต ความพยาบาท สังคมทั้งในระบบการเมืองการปกครองจึงล่มจมเพราะมีแต่ริษยาซึ่งกันและกัน เป็นต้น เพราะเราทุกคนเหล่านั้นมีอนุสัยกิเลสคือความริษยานอนเนื่องอยู่ในกระแสจิต น้อยคนนักที่จะกำจัดความริษยานั้นได้

๓. อานิสงส์ของมฤตดาธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

จากการศึกษา อานิสงส์ของมฤตดาธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สรุปได้ดังนี้

มฤตดาเป็นปัจจัยสำคัญในสังคมปัจจุบันเพื่อให้สังคมไม่มีความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบในด้านการใช้ปัจจัย ๔ หรือในด้านการประกอบอาชีพต่าง ๆ มีการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และมีใจดี คือ ยินดีในบุคคลอื่นได้ดี เมื่อเห็นใครเขาได้ดีแล้วเราก็มินดีด้วย ดีใจด้วย จิตใจของผู้เจริญพรหมวิหารธรรมนั้น เป็นจุดมุ่งหมายเบื้องต้นก็เพื่อจะให้สัตว์ทั้งหลายอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ไม่เบียดเบียน โกรธพยาบาทจองเวร หรืออิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ให้มีความรักใคร่ ประองตอง เอื้ออาทร เผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้รู้จักสงบจิตใจ ไม่นินทิตินร้ายเมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความวิบัติ เป็นปัจจัยให้มีความเยือกเย็นในสังคม

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ๑) ผู้ศึกษาควรรู้ความหลักมฤตดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีความหมายลักษณะ เป็นอย่างไรบ้าง
- ๒) ผู้ศึกษาควรรู้หลักวิเคราะห์โทษของการขาดมฤตดาธรรม
- ๓) ผู้ศึกษาควรเข้าใจวิเคราะห์อานิสงส์ของมฤตดาธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีการปฏิบัติอย่างไรในแต่ละด้าน และวิธีการปฏิบัติอย่างไรให้ถูกต้องตามหลักมฤตดา

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไปมีดังนี้

- ๑) การประยุกต์พรหมวิหารธรรมมาใช้ในสังคมปัจจุบัน
- ๒) การเปรียบเทียบหลักมฤตดาในพุทธศาสนากับศาสนาเซน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ .พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมมรรคกถา แปล. ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

จำนงค์ ทองประเสริฐ. พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรว

พิทยา, ๒๕๒๐.